

राज्यातील नागरी स्थानिक संस्थांच्या
क्षेत्रातील कत्तलखान्यांसाठी मार्गदर्शक
सूचना देण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
नगर विकास विभाग

शासन परिपत्रक क्रमांक:- संकिर्ण २०१८/प्र.क्र.२४९/नवि-१७

मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२

दिनांक:- ०९ ऑगस्ट, २०१८.

वाचा:- १) महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ, मुंबई यांचे परिपत्रक क्र. MPCB/JD(WPC)/B
:5404, दिनांक २६.१२.२०१४

२) महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ, मुंबई यांचे परिपत्रक क्र. MPCB/JD(WPC)/B-
1126, दिनांक २५.०३.२०१५.

प्रस्तावना:-

राज्यातील नागरी स्थानिक संस्थांच्या क्षेत्रातील कत्तलखाने पाणी (प्रदूषण, प्रतिबंध आणि नियंत्रण कायदा, १९७४ आणि वायू (प्रदूषण, प्रतिबंध आणि नियंत्रण) कायदा, १९८१ मधील तरतूदीनुसार सुर करण्यासाठी, कत्तलखाने चालवण्यासाठी राज्य प्रदूषण नियंत्रण मंडळाची परवानगी घेणे आवश्यक आहे. तसेच प्राण्यांच्या कत्तलीमुळे निर्माण होणाऱ्या उत्सर्जनावर प्रक्रिया करण्यासाठी उत्सर्जन प्रक्रिया प्रकल्प (ETPs) स्थापन करणे आवश्यक आहे.

२. महालेखापाल, महाराष्ट्र राज्य यांनी नागरी स्थानिक संस्थांच्या क्षेत्रातील कत्तलखान्यांची पहाणी केली असता, काही ठिकाणी कत्तलखानेच नाहीत, तर जेथे कत्तलखाने कार्यरत आहेत त्यापैकी तेथील कत्तलखान्यात अवैध काम चालू असते, ज्या नगरपालिकांकडे ETP नाही त्यामुळे ते कत्तलखाने प्रदूषण नियंत्रण मंडळ नियमावलीनुसार नसल्यामुळे ते कत्तलखाने बंद केलेले आहेत. कत्तलखाने बंद झाल्यामुळे रस्त्यांवर मांस विक्री करण्यात येते. ईदसाठी तात्पुरती परवानगी घेतली जाते. कांही लोकांनी न्यायालयातुन परवानगी मिळविली आहे ही वस्तुस्थिती आढळून आली.

३. विभागाने यासंदर्भात कठोर उपाययोजना करावी व कोणत्याही परिस्थितीत रस्त्यावर मांस विक्री होणार नाही याची विभागाने दक्षता घ्यावी. ज्या नगरपालिकांना ETP करण्यासाठी तांत्रिक सल्ल्याची आवश्यकता आहे, तो त्यांना देण्यात यावा. कोणत्याही परिस्थितीत प्रक्रिया न करता सांडपाणी रस्त्यावर सोडू नये, याबाबत आवश्यक ती कार्यवाही करावी. या व्यतिरिक्त नगरपालिकांकडून अथवा महाराष्ट्र प्रदूषण मंडळाकडून कुठलीही परवानगी न घेता अनाधिकृतरीत्या अनेक कत्तलखाने ठिक-ठिकाणी सुरु आहेत, त्यांचेवरही कठोर कारवाई करावी, अशी शिफारस लोकलेखा समितीने केली आहे. सदर शिफारशीच्या

अनुषंगाने कत्तलखान्यासंदर्भात मार्गदर्शक सुचना निर्गमित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन परिपत्रक:-

राज्यातील कत्तलखान्यामधून निर्मित होणाऱ्या सांडपाण्यावर प्रक्रिया करण्यासाठी सांडपाणी प्रक्रिया यंत्रणा उभारण्याचे महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळाने निर्देश देऊन बंधनकारक केले असून, विनाप्रक्रिया सांडपाण्याचा विसर्ग करण्यास महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळामार्फत परवानगी देण्यात येत नाही. तसेच कत्तलखान्यामधून निर्मित होणाऱ्या टाकाऊ पदार्थ (Type - I & II) यांची विल्हेवाट केंद्रीय प्रदूषण नियंत्रण मंडळाच्या मार्गदर्शक तत्वानुसार व महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळाच्या दि. २६.१२.२०१४ रोजीच्या परिपत्रकानुसार करण्याचे बंधनकारक केलेले आहे. वने, पर्यावरण व वातावरणीय बदल, मंत्रालय, भारत सरकार यांची अधिसूचना (Notification) नवी दिल्ली २६.०३.२००१ नुसार ज्या कत्तलखान्यामध्ये १० किंवा १० पेक्षा जास्त जनावरांची कत्तल केली जाते अशाच कत्तलखान्यांना, कत्तलखाना असे संबोधले आहे. अशा कत्तलखान्यांस महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळाच्या दि. २५.०३.२०१५ च्या परिपत्रकानुसार कत्तलखान्यांतून निर्मित होणारे सांडपाणी व टाकाऊ पदार्थ (Type - I & II) यांची विल्हेवाट केंद्रीय प्रदूषण नियंत्रण मंडळाच्या मार्गदर्शक तत्वानुसार व महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळाच्या दि. २४.१२.२०१४ च्या परिपत्रकानुसार बंधनकारक केलेले आहे.

२. राज्यातील ज्या स्थानिक स्वराज्य संस्थांनी १० किंवा १० पेक्षा कमी जनावरांची कत्तल करण्यासाठी, कत्तलखाना उभारलेला आहे व त्यातून निर्मित होणाऱ्या सांडपाण्यावर प्रक्रिया करण्यासाठी स्वतंत्र सांडपाणी प्रक्रिया यंत्रणा (ETP) उभारण्यासाठी दि. २५.०३.२०१५ च्या परिपत्रकानुसार कळविलेले असून त्यांनी निर्मित होणाऱ्या सांडपाण्यावर शास्त्रोक्त पद्धतीने प्रक्रिया करूनच सांडपाण्याचा विसर्ग करण्याचे सूचित केले आहे.

२. लोकलेखा समितीने केलेली शिफारस पहाता, केंद्रीय प्रदूषण नियंत्रण मंडळाच्या मार्गदर्शक तत्वानुसार व महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळाच्या दि. २६.१२.२०१४ व २५.०३.२०१५ रोजीच्या परिपत्रकानुसार दिलेल्या निदेशांचे नागरी स्थानिक संस्थांनी काटेकोरपणे पालन करावे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१८०८०९११५५१०३६२५ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

(कैलास बधान)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

- १) मा. विरोधी पक्षनेते, दोन्ही सभागृह, महाराष्ट्र विधानमंडळ, मुंबई
- २) सर्व सन्माननीय विधानसभा/ विधानपरिषद व संसद सदस्य
- ३) मा. राज्यपाल महोदय यांचे सचिव
- ४) मा. मुख्यमंत्री महोदय यांचे प्रधान सचिव
- ५) सर्व मा. मंत्री / राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव
- ६) मा. मुख्य सचिव यांचे वरिष्ठ स्वीय सहाय्यक
- ७) मा. लोकआयुक्त व उपलोकआयुक्त यांचे कार्यालय
- ८) मुख्यमंत्री महोदय यांचे जनसंपर्क अधिकारी
- ९) अध्यक्ष, तथा सदस्य सचिव, महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ, मुंबई
- १०) प्रधान सचिव-१, नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ११) प्रधान सचिव-२, नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १२) आयुक्त, सर्व महानगरपालिका
- १३) आयुक्त तथा संचालक, नगर परिषद प्रशासन संचालनालय, वरली, मुंबई.
- १४) मुख्याधिकारी, नगरपरिषदा / नगर पंचायत (सर्व)
- १५) निवडनस्ती (नवि-१७), नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांच्या सन २०१३-२०१४ च्या स्थानिक संस्था अहवालामधील नगर विकास विभागाशी संबंधित परिच्छेद क्र ४१ मधील शिफारस क्र.४.२७ संदर्भात करण्यात आलेली कार्यवाही

शिफारस	कार्यवाही
<p>या संदर्भात समितीने मत व्यक्त केले की, कत्तलखान्यासाठी आवश्यक उत्सर्जन प्रक्रिया प्रकल्प (ETP) असला पाहिजे. ज्या नगरपालिकांकडे ETP नाही त्यामुळे ते कत्तलखाने प्रदूषण नियंत्रण मंडळ नियमावलीनुसार नसलमुळे ते कत्तलखाने बंद केलेले आहेत. कत्तलखाने बंद झाल्यामुळे रस्त्यावर मांस विक्री करण्यात येते. आजही रस्त्यावर मांस विक्री सर्रास सुरु आहे. ईदसाठी तात्पुरती परवानगी घेतली जाते. कांही लोकांनी न्यायालयातुन परवानगी मिळविली आहे ही वस्तुस्थिती आहे. विभागाने यासंदर्भात कठोर उपाययोजना करावी व कोणत्याही परिस्थितीत रस्त्यावर मांस विक्री होणार नाही याची विभागाने दक्षता घ्यावी. ज्या नगरपालिकांना ETP करण्यासाठी तांत्रिक सल्ल्याची आवश्यकता आहे, तो त्यांना देण्यात यावा. कोणत्याही परिस्थितीत प्रक्रिया न करता सांडपाणी रस्त्यावर सोडू नये, याबाबत आवश्यक ती कार्यवाही करावी. या व्यतिरिक्त नगरपालिकांकडून अथवा महाराष्ट्र प्रदुषण मंडळाकडून कुठलीही परवानगी न घेता अनाधिकृतारित्या अनेक कत्तलखाने ठिक ठिकाणी सुरु आहेत, त्यांचेवरही कठोर कारवाई करावी अशी समितीची शिफारसआहे व नगर विकास विभागाने व प्रदुषण नियंत्रण मंडळाने संयुक्तरित्या ठोस उपाययोजना करुन केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल समितीस तात्काळ सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.</p>	<p>शासन परिपत्रक, नगर विकास विभाग दिनांक जून,२०१८ अन्वये राज्यातील नागरी स्थानिक संस्थांच्या क्षेत्रातील कत्तलखान्यांसाठी मार्गदर्शक सूचना देण्यात आल्या आहेत.</p>

*_*_*_*_*